

De relatie tussen sociale
participatie & het welzijn van
gescheiden ouders, en hoe een
nieuwe partner deze relatie kan
beïnvloeden

M.D. van der Spek, 6151434
15-6-2020

Begeleider: Anne-Rigt Poortman
Tweede beoordelaar: Leonard van 't Hul
Bachelor Sociologie, Universiteit Utrecht

De positieve relatie tussen sociale participatie en welzijn wordt in veel onderzoeken bevestigd, maar er is tot nu toe nog geen onderzoek gedaan naar deze relatie voor gescheiden ouders. Het feit dat er na een scheiding vaak een daling is waar te nemen in het welzijn van mensen geeft echter aan dat sociale participatie voor deze groep wel zeer aantrekkelijk zou kunnen zijn. Voor het testen van het effect van sociale participatie op het welzijn van gescheiden ouders is gebruik gemaakt van een grootschalige cross-sectionele survey met respondenten uit Nederland (N = 4159). Uit het onderzoek blijkt dat sociale participatie ook voor gescheiden ouders van invloed is op het welzijn. Dit effect kan in sterkte afnemen wanneer iemand een nieuwe partner heeft gevonden, maar dit is alleen het geval wanneer men met deze nieuwe partner is gaan samenwonen of trouwen. Ook lijkt dit interactie-effect voor mannen een belangrijkere rol te spelen dan voor vrouwen. Toekomstig onderzoek zou de causaliteit tussen sociale participatie en welzijn nog beter kunnen onderzoeken, en ook een beter beeld kunnen geven van het verschil in effect van sociale participatie op welzijn tussen gescheiden ouders en niet-gescheiden ouders.

Trefwoorden: sociale participatie, welzijn, scheiding & partnerschap

Introductie

De laatste jaren is door de Nederlandse overheid steeds meer geïnvesteerd om de sociale participatie van mensen te bevorderen (Bijl, Boelhouwer & Wenekers, 2017). Dit is verstandig aangezien sociale participatie positief bijdraagt aan het welzijn van mensen (Putnam, 2000; Hyypä & Mäki, 2003). Voor sommigen kan sociale participatie echter extra belangrijk zijn, aangezien er binnen de samenleving verschillende groepen zijn met een lager welzijnsniveau dan gemiddeld. Een voorbeeld hiervan zijn recent gescheidenen (Amato, 2000; Kalmijn, 2010; Gray, De Vaus & Stanton, 2011). Immers, wanneer een persoon een partner verliest als gevolg van een scheiding, kan dit het welzijn van een persoon op verschillende manieren negatief beïnvloeden. Zo is een partner namelijk een belangrijke bron van sociale steun (Amato, 2000), en sociale steun is belangrijk voor het welzijn (Heaney & Israel, 2008). Bovendien kan een partner iemand motiveren tot het leven van een gezonde levensstijl (Amato, 2010).

Het feit dat steeds meer scheidingen plaatsvinden (CBS, 2020) impliceert dat steeds meer mensen in Nederland kampen met deze problemen. Voor hen zou sociale participatie dus belangrijk kunnen zijn voor het verhogen van hun welzijn. Voor gescheiden mensen met kinderen kan dit echter een probleem zijn, aangezien zij de tijd die sociale participatie vergt wellicht lastig kunnen combineren met het zorgen voor kinderen. Bestaand onderzoek naar de relatie tussen sociale participatie en welzijn focust zich echter niet op gescheiden ouders, wat betekent dat dit onderzoek een van de eerste is dat zich specifiek richt op deze groep. Dit onderzoek baseert de definitie van sociale participatie op de bestaande literatuur. Binnen de

wetenschap wordt sociale participatie beschreven als de mate waarin een individu is verbonden met de maatschappij en het sociale netwerk dat daaruit volgt (Maier & Klumb, 2005; Dalemans, De Witte, Wade & Van den Heuvel, 2008; Levasseur, Richard, Gauvin & Raymond, 2010; Gilmour, 2012). Activiteiten die bijvoorbeeld onder sociale participatie vallen zijn het lidmaatschap van een vereniging (Hyypä & Mäki, 2003; Kalmijn & Broese van Groenou, 2005; Cicognani et al., 2008; Noppe, Vanderleyden & Callens, 2011; Flanagan & Levine, 2010), het doen van recreatieve activiteiten (Kalmijn & Broese van Groenou, 2005; Broese van Groenou, 2006), het bijwonen of doen van culturele activiteiten (Broese van Groenou, 2006; Albanesi, Cicognani & Zani, 2007) of het doen aan sport (Wennekers, Boelhouwer, Van Campen & Kullberg, 2019). Het welzijn van een persoon is in dit onderzoek het zelfgerapporteerde mentale welzijn, en is op twee manieren opgevat: de tevredenheid van een individu met zijn of haar leven en de dagelijkse gemoedstoestand van een individu.

Daarnaast zal dit onderzoek ook proberen te achterhalen in hoeverre het hebben van een nieuwe partner de relatie tussen sociale participatie en welzijn kan beïnvloeden voor gescheiden ouders. Binnen de literatuur is er weinig onderzoek gedaan naar compenserende mechanismen op de relatie tussen sociale participatie en welzijn, en het onderzoek dat hiernaar is gedaan focust zich vooral op compensatie in de vorm van leeftijd en pensioen (bijv: Harlow & Cantor, 1996). Het hebben van een nieuwe partner zou de relatie tussen sociale participatie en welzijn echter ook kunnen beïnvloeden, aangezien een nieuwe partner, net als sociale participatie, een positief effect heeft op het welzijn van mensen. Sociale participatie zou voor gescheiden ouders met een nieuwe partner dus minder aantrekkelijk kunnen zijn, omdat het minder noodzakelijk zou kunnen worden geacht.

De onderzoeksvraag die in dit onderzoek centraal staat, luidt als volgt: *wat is de invloed van sociale participatie van gescheiden mannen en vrouwen op hun welzijn, en hangt dit effect af van of men al dan niet een nieuwe partner heeft?* Deze onderzoeksvraag zal beantwoord worden aan de hand van een grootschalige dataset. Deze dataset komt voort uit de eerste wave van de NFN-survey ‘Nieuwe Families in Nederland’ uit 2012 en 2013 (NFN; Poortman, Van der Lippe, & Boele-Woelki, 2014), welke is afgenomen onder een groot aantal gescheiden ouders. Deze survey is voor dit onderzoek zeer geschikt, aangezien het een breed scala aan thema’s behandelt. De dataset bevat onder andere veel informatie over de privé-situatie van gescheiden ouders, waardoor er dus veel kennis kan worden opgedaan over het welzijnsniveau en de mate van sociale participatie van de respondenten.

Theoretisch kader

Relatie tussen sociale participatie en welzijn

Een scheiding heeft een negatieve impact op het welzijn van een persoon (Kalmijn, 2010; Gray et al., 2011). Een manier voor gescheiden ouders om dit echter te compenseren, is door een grotere sociale participatie. Binnen de wetenschap worden er namelijk meerdere verklaringen gegeven waarom sociale participatie een positief effect kan hebben op het welzijn van een persoon. Zo kan sociale participatie een persoon meer zelfvertrouwen geven (McGee, Williams, Howden-Chapman, Martin & Kawachi, 2006; Fiorillo, Lavadera & Nappo, 2017; Lee, Jang, Lee, Cho & Park, 2008) aangezien het een beter beeld geeft van zijn of haar vaardigheden en talenten (Yates & Youniss, 1996; Ruiters, 2008; Van der Meer, Scheepers & Te Grotenhuis, 2008). Een hogere mate van zelfvertrouwen hangt doorgaans samen met een hoger niveau van welzijn (Neff, 2011; McGee & Williams, 2000).

Ook brengt sociale participatie veel sociale winsten met zich mee. Een voorbeeld hiervan is een groter sociaal netwerk (Putnam, 2000; Flanagan & Levine, 2010). Een groter sociaal netwerk hangt doorgaans samen met een beter welzijn (Schmeets, 2014; Portela, Neira & Salinas-Jiménez, 2013; Growiec & Growiec, 2010). Hiervoor zijn meerdere redenen. Zo kan een sociaal netwerk sociale steun bieden (Heaney & Israel, 2008), en meer sociale steun hangt samen met een beter welzijn (Kutek, Turnbull & Fairweather-Schmidt, 2011). Bovendien kan een groot sociaal netwerk ook meer zelfvertrouwen bieden (Flanagan & Bundick, 2011; Kong & You, 2013) en een persoon beter in staat stellen om tegenslagen te verwerken (House, Umberson & Landis, 1988). Tot slot zorgt een groter sociaal netwerk er ook dat een individu meer vertrouwen heeft in de mensen om zich heen (Stolle, 1998; Hyypä & Mäki, 2003). Een hogere mate van vertrouwen in de maatschappij hangt doorgaans samen met een hoger welzijn (Helliwell, 2006; Portela et al., 2013).

Bovendien kan sociale participatie ervoor zorgen dat iemand zich onderdeel voelt tot een bepaalde groep (McMillan & Chavis, 1986; Bowen, Martin, Mancini & Nelson, 2001; Talò, Mannarini & Rochira, 2014), en een sterk groepsgevoel hangt samen met een beter welzijn (Vieno, Santinello, Pastore & Perkins, 2007). Dit komt onder andere doordat mensen met een sterk groepsgevoel minder snel in een sociaal isolement belanden (Kawachi & Berkman, 2000; Lee et al., 2008) en meer sociale steun ervaren (Moscardino, Scrimin, Capello & Altoè, 2010).

Tot slot kan een behoefte naar vermaak ook als drijfveer dienen voor sociale participatie (Wennekers, Boelhouwer, Van Campen & Kullberg, 2019), en het participeren in activiteiten

ter recreatie is bevorderlijk voor het welzijn van een persoon (Collins, Valerius, King & Graham, 2001).

Vanwege de beschreven voordelen van sociale participatie en de positieve invloed hiervan op het welzijn van een persoon, wordt verwacht dat de negatieve gevolgen van een scheiding gecompenseerd kunnen worden door sociale participatie. De volgende hypothese wordt dus gegeven:

- Hypothese 1: Hoe hoger de mate van sociale participatie bij gescheiden ouders, hoe hoger hun welzijn.

In de literatuur is weinig te vinden over de relatie tussen sociale participatie en welzijn voor gescheiden mensen. Wel blijkt dat sociale participatie inderdaad samenhangt met een beter mentaal welzijn (Phillips, 1967; Cantor & Sanderson, 2003; Hyypä & Mäki, 2003; Helliwell & Putnam, 2004; Lee et al., 2008) en dat deze relatie voor zowel jongeren als ouderen het geval is (Albanesi et al., 2007; Gilmour, 2012; Hsu & Chang, 2015). In de literatuur worden meerdere verklaringen gegeven waarom de relatie tussen sociale participatie en welzijn bestaat. Zo kan sociale participatie inderdaad indirect tot een hoger welzijn leiden dankzij het versterkte groepsgevoel dat personen er door ervaren (Cicognani et al., 2008; Albanesi et al., 2007), maar ook vanwege het verhoogde zelfvertrouwen dat voortkomt uit sociale participatie (Cicognani et al., 2008). Bovendien wordt het effect van sociale participatie op welzijn ook verklaard vanwege de toename in het sociale netwerk en de sociale steun die uit participatie voortkomt (Wallace & Pichler, 2009; Barker & Martin, 2011; Douglas, Georgiou & Westbrook, 2017).

Naast het mentale welzijn is er ook een samenhang tussen sociale participatie en verschillende vormen van het fysieke welzijn (Sundquist, Lindström, Malmström, Johansson & Sundquist, 2004; Siahpush et al., 2006; Viswanath et al., 2006). Immers, doordat mensen door middel van sociale participatie met andere mensen in contact komen, krijgen ze meer informatie over en worden ze meer gemotiveerd tot een gezonde levensstijl.

Alhoewel er in de literatuur dus een sterke samenhang wordt gevonden tussen sociale participatie en het welzijn van mensen, wordt de causaliteit echter wel betwist. Zo kan het zijn dat mensen met een hoog niveau van sociale participatie van zichzelf al gelukkiger en gezonder zijn dan mensen met een laag niveau van sociale participatie (Wallace & Pichler, 2009), wat kan betekenen dat sociale participatie in sommige gevallen dus ook een resultaat kan zijn van een hoger welzijn (Lee et al., 2008).

Invloed partnerschap

Het hebben van een partner draagt eveneens bij aan het welzijn van een persoon (Stack & Eshleman, 1998; Soons & Kalmijn, 2009), en veel negatieve gevolgen van een scheiding kunnen gecompenseerd worden door het krijgen van een nieuwe partner (Kalmijn & Broese van Groenou, 2005; Kalmijn, 2010). Dit kan betekenen dat het effect van sociale participatie op het welzijn van gescheiden ouders minder sterk kan worden wanneer zij weer een nieuwe partner hebben gevonden, omdat de positieve gevolgen van een nieuwe partner veel positieve gevolgen van sociale participatie kunnen compenseren. Zo hebben mensen met een relatie bijvoorbeeld eveneens meer zelfvertrouwen (Williams, 1988; Soons & Liefbroer, 2008), ervaren zij (met name in een huwelijk) meer sociale steun (Umberson, Chen, House, Hopkins & Slaten, 1996; Stroebe, Stroebe, Abakoumkin & Schut, 1996; Levitt & Weber, 1986) en hebben zij een groter sociaal netwerk dan mensen zonder een relatie (Dush & Amato, 2005; Felmler, 2001). Een gevolg hiervan kan zijn dat gescheiden ouders mét een nieuwe partner minder behoefte hebben aan sociale participatie dan gescheiden ouders zonder nieuwe partner, aangezien het positieve effect daarvan op hun welzijn al grotendeels behaald kan worden via hun nieuwe partner. Vooral voor mannen zou dit een rol kunnen spelen, aangezien het hebben van een partner voor mannen een sterker effect heeft op hun sociale netwerk en welzijn dan voor vrouwen (Marks, 1996; Dykstra & De Jong-Gierveld, 2004). De literatuur is hierin echter niet consistent, aangezien in ander onderzoek geen verschil wordt gevonden tussen mannen en vrouwen in de invloed van partnerschap op welzijn (Simon, 2002).

Het soort relatie lijkt echter wel duidelijk van invloed. Immers, het effect van het hebben van een partner op welzijn is het sterkst bij een huwelijk, maar is een stuk zwakker wanneer de relatie nog pril is en beide personen nog onafhankelijk van elkaar wonen (Brown, 2000; Dush & Amato, 2005; Soons & Liefbroer, 2008).

Het is aannemelijk dat het effect van sociale participatie op welzijn minder sterk is wanneer gescheiden ouders een nieuwe partner hebben, aangezien deze nieuwe partner de effecten van sociale participatie op welzijn kan compenseren. De volgende hypothese wordt dus verwacht:

- Hypothese 2: De relatie tussen sociale participatie en welzijn is minder sterk voor gescheiden ouders met een nieuwe partner dan voor gescheiden ouders zonder nieuwe partner.

Er is nog geen onderzoek gedaan naar de invloed van partnerschap op de relatie tussen sociale participatie en welzijn. Er is echter wel bewijs gevonden dat de sterkte van deze relatie

afhankelijk kan zijn van verschillende factoren. Zo neemt het effect van sociale participatie op het welzijn in sterkte toe wanneer een persoon met pensioen gaat (Harlow & Cantor, 1996; Moen & Fields, 2002). Immers, een pensioen zorgt ervoor dat veel sociale contacten uit de werkring wegvallen, en dat de voordelen van deze sociale contacten op welzijn dus moeten worden gecompenseerd. Dit kan door middel van sociale participatie. Ook blijkt dat het effect van sociale participatie op welzijn toeneemt naarmate iemand ouder wordt. Ouderen hebben namelijk over het algemeen een minder divers sociaal netwerk dan jongeren, wat betekent dat ouderen vaker terugvallen op sociale participatie dan jongeren doen (Van Willigen, 2000, Lee et al., 2008).

Hoewel de invloed van partnerschap op de relatie tussen sociale participatie en welzijn nog niet is onderzocht, blijkt dus wel dat de sterkte van dit effect afhankelijk kan zijn van overige factoren. Wanneer deze overige factoren een grotere rol spelen in het leven van een persoon kan het belang van sociale participatie afnemen, en vice versa.

Methoden & Operationalisatie

Steekproef en respondenten

De onderzoeksvraag en hypothesen worden getest aan de hand van de eerste wave van de ‘Nieuwe Families in Nederland’ survey (NFN; Poortman, Van der Lippe, & Boele-Woelki, 2014). Deze survey is voortgekomen uit een samenwerking tussen de Universiteit Utrecht en het CBS en afgenomen in 2012 en 2013 onder ouders met kinderen jonger dan 18 jaar die in 2010 hun huwelijk of hun samenwonen hebben ontbonden. De Universiteit Utrecht heeft in 2012 op basis van een willekeurige steekproef van het CBS de ouders per post benaderd om de enquête via internet of papier in te vullen. Beide ouders van het voormalige gezin zijn benaderd, en van alle individuen in de steekproef is 39% op het verzoek ingegaan. De response rate op voormalig huishoudelijk niveau is 58%. Hoewel de response rate voor onderzoeken in Nederland over het algemeen laag is, was de response rate voor het NFN-onderzoek relatief hoog (De Leeuw & De Heer, 2002). In totaal hebben 4481 respondenten de enquête ingevuld. Onder andere mannen, mensen met een niet-westerse afkomst en mensen met een laag inkomen zijn ondervertegenwoordigd in het NFN-onderzoek.

Respondenten die op één of meerdere indicatoren voor de onafhankelijke, afhankelijke of controlevariabelen een ongeldige of missende waarde hebben opgegeven zijn weggelaten uit de analyses (n = 322). Uiteindelijk zijn na de selectie 4159 respondenten opgenomen in de analyses van dit onderzoek. 2410 hiervan zijn vrouwelijk, 1749 mannelijk. Er zal worden

geëxploreerd of er een verschil tussen de mannelijke en de vrouwelijke respondenten te vinden is. De analyses zullen dus naast de gehele steekproef ook los voor mannen en vrouwen worden uitgevoerd.

Operationalisatie variabelen

Sociale participatie

De sociale participatie van de respondent is in dit onderzoek de onafhankelijke variabele. In de vragenlijst werd de respondent gevraagd naar zijn of haar deelname aan zeven verschillende sociale activiteiten. De sociale activiteiten die in de vragenlijst aan bod kwamen zijn: (1) het beoefenen van een teamsport, (2) het individueel beoefenen van een sport, (3) het uitgaan, (4) een uitstapje maken naar de vrije natuur, (5) het bezoeken van een evenement/attractiepark/dierentuin, (6) het bijwonen van een culturele activiteit en (7) het bijwonen van een verenigingsactiviteit. Voor elk van deze zeven indicatoren van sociale participatie kon de respondent aangeven of deze de desbetreffende activiteit: niet, één keer per jaar, een aantal keer per jaar, één keer per maand, een aantal keer per maand, één keer per week, meerdere keren per week of (bijna) elke dag uitvoert. Aan deze verschillende antwoordmogelijkheden zijn waarden variërend van 1 tot 8 toegekend, waarbij een hogere waarde correspondeert met een hogere frequentie van de desbetreffende sociale activiteit. Voor de analyse is onder andere gebruik gemaakt van een samengestelde schaal. Deze nieuwe variabele meet het gemiddelde van de antwoorden van de respondent op de zeven verschillende indicatoren van sociale participatie. De betrouwbaarheid van deze schaal wordt gemeten aan de hand van Cronbach's Alpha (Cronbach, 1951) en had een score van 0,54. De beschrijvende statistiek van de samengestelde schaal is weergegeven in tabel 1. Het effect van de losse sociale activiteiten op welzijn zal echter ook worden geschat.

Welzijn: levenstevredenheid

De afhankelijke variabele in dit onderzoek is het welzijn van gescheiden ouders. Het welzijn zal aan de hand van de levenstevredenheid en dagelijkse gemoedstoestand van de respondent worden gemeten. Voor het meten van de eerste operationalisatie, de levenstevredenheid, is gebruik gemaakt van Diener's Satisfaction With Life (SWL) schaal (Diener, 1985). Deze schaal is in de jaren '80 ontwikkeld en meet de levenstevredenheid van de respondent aan de hand van vijf stellingen (Pavot & Diener, 1993). Respondenten konden bij deze vijf stellingen aangeven in hoeverre ze het hier mee eens waren. De vijf stellingen zoals

deze in de vragenlijst stonden luiden als volgt: *'in de meeste opzichten komt mijn leven dicht in de buurt van mijn ideaal'*, *'de omstandigheden van mijn leven zijn uitstekend'*, *'ik ben tevreden met mijn leven'*, *'tot nu toe heb ik de dingen die ik belangrijk vind in het leven gedaan'*, en *'als ik mijn leven over zou kunnen doen, zou ik bijna niets veranderen'*. De respondent kon bij elke stelling aangeven of hij of zij het hier 'helemaal niet mee eens', 'mee oneens', 'beetje mee oneens', 'niet eens/oneens', 'beetje mee eens', 'mee eens', 'helemaal mee eens' was. Aan de zeven antwoordmogelijkheden zijn waarden variërend van 1 tot 7 toegekend, waarbij een hogere score gelijk staat aan een hoger niveau van levenstevredenheid. In de analyse wordt gebruik gemaakt van een nieuwe variabele. Deze variabele meet de gemiddelde waarde van de antwoorden van de respondent op de vijf onafhankelijke stellingen. De betrouwbaarheid van deze samengestelde schaal wordt gemeten aan de hand van Cronbach's Alpha (Cronbach, 1951) en had een waarde van 0,87. De gemiddelde score op de samengestelde schaal voor de totale steekproef was 4,40. Voor de vrouwelijke respondenten was dat 4,41, voor de mannelijke respondenten 4,37. De beschrijvende statistiek van de samengestelde schaal is weergegeven in tabel 1.

Welzijn: dagelijkse gemoedstoestand

De tweede manier waarop welzijn is geoperationaliseerd is aan de hand van Bradburn's Affect Balance schaal (Bradburn, 1969). Dit model meet het welzijn van de respondent aan de hand van bepaalde gemoedstoestanden die hij of zij de afgelopen weken heeft ervaren. De respondent werd naar vijf positieve en vijf negatieve gemoedstoestanden gevraagd. De respondent kon van elke gemoedstoestand aangeven of hij of zij zich hierin de laatste weken wel (1) of niet (0) heeft bevonden. De resultaten van de respondent op de positieve vragen zijn samengevoegd in de zogenaamde 'Positive Affect' schaal. Deze samengestelde schaal meet de som van de antwoorden van de respondent op de vragen naar een positieve gemoedstoestand, en had een Cronbach's alpha van 0,67. De resultaten van de respondent op de negatieve vragen zijn eveneens samengevoegd in een nieuwe variabele. Deze 'Negative Affect' schaal meet de som van de antwoorden van de respondent op de vragen naar een negatieve gemoedstoestand, en had een Cronbach's alpha van 0,66. Tot slot is de zogenaamde 'Affect Balance' schaal aangemaakt. Deze samengestelde schaal is tot stand gekomen door de score van de respondent op de 'negative affect' schaal af te trekken van de score van de respondent op de 'positive affect' schaal, en meet zo dus de verhouding tussen positieve en negatieve gevoelens van een persoon. Voor deze samengestelde schaal is geen Cronbach's alpha berekend aangezien dat niet mogelijk is. Immers, de Affect Balance schaal is een resultaat van twee verschillende schalen.

Uiteindelijk is de gemiddelde score van de totale steekproef op de Affect Balance schaal 1,82. Voor de vrouwelijke respondenten lag dit gemiddelde op 1,80, voor de mannelijke respondenten op 1,86. De beschrijvende statistiek van de aangemaakte schalen is weergegeven in tabel 1.

Partnerschap

Het hebben van een nieuwe partner is in dit onderzoek de interactievariabele. Voor de interactievariabele werd de respondent gevraagd naar zijn of haar huidige relatiestatus. De respondent kon hierbij kiezen uit ‘geen vaste partner’, ‘vaste partner, maar niet samenwonend of gehuwd’, ‘ongehuwd samenwonend’ en ‘gehuwd’. Voor het maken van de analyses zijn de laatste twee antwoordmogelijkheden samengevoegd, waardoor er een onderscheid is gemaakt tussen respondenten zonder relatie ($n = 2059$), respondenten met een latrelatie ($n = 1239$) en respondenten die samenwonen en/of zijn gehuwd ($n = 1045$). In de additionele analyses is ook gebruik gemaakt van een variabele waarbij een onderscheid is gemaakt tussen respondenten mét inwonende partner (samenwonend of getrouwd) ($n = 1010$) en respondenten zonder inwonende partner (latrelatie of geen relatie) ($n = 3149$).

Controlevariabelen

In de analyses wordt de relatie tussen sociale participatie en welzijn gecontroleerd voor meerdere variabelen. De controlevariabelen die worden gebruikt zijn enerzijds de gebruikelijke controlevariabelen, maar ook controlevariabelen waar uit onderzoek blijkt dat ze samenhangen met welzijn, en dus eventueel de relatie tussen sociale participatie en welzijn kunnen compenseren. Allereerst werd respondenten naar hun leeftijd gevraagd. De leeftijd van respondenten varieerde van 21 tot 69 jaar. De leeftijd van het kind (respondenten werd in de survey gevraagd naar het kind dat het dichtstbij de leeftijd van tien jaar zat, alle vragen in de survey met betrekking tot kinderen werden op basis van dit kind beantwoord) is niet opgenomen als controle, aangezien de leeftijd hiervan sterk samenhangt met de leeftijd van de respondent ($B = 1,13$; $p <,001$), en er dus sprake is van multicollineariteit. Ook het aantal werkuren is opgenomen als controlevariabele. Respondenten werd gevraagd het aantal uren dat in hun arbeidscontract is aan te geven. Aan respondenten die aangaven werkloos te zijn werd de waarde ‘0’ toegekend voor het aantal werkuren. Aan respondenten die aangaven méér dan 60 contracturen te hebben, werd de waarde ‘60’ toegekend voor het aantal werkuren. Werkuren is opgenomen als controlevariabele aangezien een hogere arbeidsparticipatie positieve effecten kan hebben op het welzijn van mensen (Harbers & Hoeymans, 2013). Conflict met de ex-

partner is ook als controlevariabele opgenomen. De respondent kon aangeven van welke conflicten of spanningen sprake was met zijn of haar ex-partner tijdens het huwelijk. In de analyse is gebruik gemaakt van een samengestelde schaal die het gemiddelde van het aantal conflicten meet. De respondent kon ook aangeven in hoeverre hij of zij ná de scheiding nog conflicten ervaart met zijn of haar ex-partner (1=vrijwel nooit, 2=soms, 3=regelmatig en 4=zeer vaak). Conflict met de ex-partner heeft negatieve gevolgen voor het mentale welzijn van een persoon (Symoens, Colman & Bracke, 2014). De religie die de respondent aanhangt is ook opgenomen als controle in de analyse. Respondenten konden kiezen uit geen religie, Rooms-Katholiek, Nederlands gereformeerd, Gereformeerd, Evangelisch, Islamitisch of overig. In de analyses is een onderscheid gemaakt tussen niet-religieuzen en religieuzen, waardoor een dichotome variabele is ontstaan. Religie is opgenomen als controlevariabele aangezien blijkt dat religieuze mensen vaak een groter sociaal netwerk hebben (Noppe, Vanderleyden & Callens, 2011). Opleidingsniveau is opgenomen als controlevariabele omdat het eveneens een invloed kan hebben op het welzijn van een persoon (Adams, 2002). Het opleidingsniveau van de respondent is onderverdeeld in tien categorieën, te weten: (1=lagere school niet afgemaakt), (2=alleen lagere school), (3=LBO, huishoudschool, LHNO, VMBO basis/kader), (4=Mavo, Ulo, Mulo, VMBO gemengd/theoretisch), (5=Havo, MMS), (6=VWO, HBS, Atheneum, Gymnasium), (7=MBO, KMBO), (8=HBO, kandidaatsexamen), (9=Universiteit) en (10=Postacademisch). Ten slotte is het verblijf van het kind opgenomen als controle. Dit kan bij de respondent, de ex-partner van de respondent of bij beiden evenveel zijn. In het laatste geval is er sprake van een co-ouderschap. In de analyse wordt gebruik gemaakt van dummyvariabelen, waarbij een uitwonend kind als referentie is gebruikt. Een inwonend kind zou meer tijd van de respondent kunnen verlangen, waardoor deze minder tijd heeft voor sociale participatie. De beschrijvende statistiek van de controlevariabelen is weergegeven in tabel 1.

Analysemethoden

Om de relatie tussen sociale participatie en welzijn te meten wordt gebruik gemaakt van een meervoudige regressieanalyse. Voor beide vormen van welzijn worden de analyses verdeeld over twee modellen. In model 1 wordt de relatie tussen sociale participatie en welzijn geschat (inclusief controlevariabelen), in model 2 dezelfde relatie inclusief interactievariabelen. Beide modellen worden eerst voor de totale steekproef geschat en vervolgens voor mannen en vrouwen apart. De resultaten van deze analyses zijn weergegeven in tabel 2 en 3. Verder geeft tabel 4 de relaties weer tussen de losse onderdelen van sociale participatie en respectievelijk de levenstevredenheid en de dagelijkse gemoedstoestand. In deze analyse zijn geen interacties

meegenomen. Tot slot is er een aantal additionele analyses gedaan, de resultaten hiervan zijn weergegeven in tabel 1 en 2 van de appendix.

Tabel 1. Gemiddeldes, standaarddeviatie en range van gebruikte variabelen in dit onderzoek

	Totaal (N=4159)		Mannen (N=1749)		Vrouwen (N=2410)		Range
	Gem	SD*	Gem	SD*	Gem	SD*	
Sociale participatie (schaal o.b.v. gemiddelde)	3,13	,86	3,27	,89	3,02	,83	1-8
Beoefenen teamsport	2,27	2,14	2,70	2,30	1,96	1,95	1-8
Individueel sporten	3,88	2,53	4,03	2,47	3,72	2,56	1-8
Uitgaan (restaurant, café of feest)	4,01	1,32	4,18	1,40	3,87	1,25	1-8
Uitstapje maken in vrije natuur	4,52	1,64	4,44	1,63	4,58	1,66	1-8
Bezoeken van evenement of attractiepark	2,97	1,02	3,09	1,07	2,85	,98	1-8
Culturele activiteit doen	2,62	1,14	2,73	1,21	2,53	1,08	1-8
Naar hobbyvereniging gaan	1,61	1,43	1,65	1,45	1,60	1,43	1-8
Levenstevredenheid	4,40	1,31	4,37	1,33	4,41	1,30	1-7
Gemoedstoestand	1,81	2,22	1,86	2,25	1,80	2,21	-5-5
Opleidingsniveau	6,59	1,92	6,60	2,03	6,54	1,87	1-10
Leeftijd respondent	42,17	7,00	44,30	6,93	40,82	6,71	21-69
Conflict voor scheiding	2,37	,82	2,26	,75	2,46	,85	1-4
Conflict na scheiding	3,00	2,67	2,97	2,57	3,06	2,75	0-8
Werkuren	27,52	14,35	34,50	13,70	22,27	12,68	0-60
Religiositeit	,32		,31		,34		0-1
Verblijf kind: bij respondent	,45		,08		,72		0-1
Verblijf kind: bij ex-partner	,28		,61		,04		0-1
Verblijf kind: co-ouderschap	,27		,31		,24		0-1
Geen nieuwe partner	,47		,44		,50		0-1
Nieuwe partner: latrelatie	,29		,29		,28		0-1
Nieuwe partner: samenwonend of getrouwd	,24		,28		,21		0-1

* = Standaarddeviatie is niet opgenomen voor dichotome variabelen

Analyses & resultaten

Invloed sociale participatie op levenstevredenheid

Zoals in model 1 van tabel 2 te zien is, blijkt dat er een significante positieve relatie is tussen sociale participatie en levenstevredenheid ($B = ,32$; $p < ,001$). Voor het berekenen van de effectgrootte is rekening gehouden met het aantal stappen tussen de minimale waarde en de maximale waarde op de samengestelde schaal van sociale participatie. De effectgrootte is dan

dus $1,28 (0,32 / 1,31 (SD(Y)) = 0,24; 0,24*7 / SD (Y) = 1,28)$. Volgens de vuistregels van Cohen is dit een groot effect (Cohen, 1992). Een toename in sociale participatie bij gescheiden ouders hangt dus erg sterk samen met een toename in de levenstevredenheid. Deze relatie lijkt voor gescheiden vaders iets sterker te zijn dan voor gescheiden moeders, al is het verschil erg klein.

In tabel 4 staan de analyses beschreven van de relatie tussen de zeven losse onderdelen en de levenstevredenheid van gescheiden ouders. De sociale activiteiten die significant samenhangen met de levenstevredenheid zijn het uitgaan naar een restaurant, café of feest ($B = ,13; p <,001$), het beoefenen van een teamsport ($B = ,04; p <,001$), een uitstapje maken in de vrije natuur ($B = ,06; p <,001$), het doen van een culturele activiteit ($B = ,07; p <,001$) en het bezoeken van een evenement of attractiepark ($B = ,05; p <,05$). De effecten van individueel sporten op de levenstevredenheid en het bezoeken van een hobbyvereniging op de levenstevredenheid zijn niet significant gebleken. Merk ook op dat het beoefenen van een teamsport wel significant samenhangt met de levenstevredenheid van mannen, maar niet van vrouwen. Het effect van het doen van een culturele activiteit is juist weer niet significant voor mannen, maar wel voor vrouwen.

Voor het analyseren van het interactie-effect is een incremental F-test uitgevoerd. Hieruit blijkt dat het hebben van een nieuwe partner de relatie tussen sociale participatie en levenstevredenheid significant beïnvloedt voor de totale steekproef (R^2 change: ,00; F change: 4,23; $p = <,05$). De relatie tussen sociale participatie en levenstevredenheid neemt alleen significant in sterkte af wanneer een gescheiden ouder een nieuwe partner heeft gevonden met wie hij of zij is gaan samenwonen of trouwen ($B = -,14; p <,05$). Het hebben van een latrelatie heeft hierop geen significant effect. Wanneer samenwonenden of getrouwden worden vergeleken met gescheiden ouders met een nieuwe latrelatie, is er eveneens een significant verschil waar te nemen in het effect van sociale participatie op levenstevredenheid. Het significante effect van partnerstatus op het effect van sociale participatie, zoals dat in de incremental F-test is gevonden, lijkt dus vooral verklaard te worden door de respondenten die samenwonen of getrouwd zijn, en niet door de respondenten met een latrelatie.

Wanneer er een onderscheid wordt gemaakt in geslacht wordt hetzelfde effect gevonden, al is dit voor zowel mannen als vrouwen net niet significant (incremental F-test mannen = R^2 change: ,00; F change: 2,94; $p = ,05$; incremental F-test vrouwen = R^2 change: ,00; F change: 2,87; $p = ,06$). Het is hierbij belangrijk te weten dat de significantie van de incremental F-test voor mannen is afgerond naar beneden, en dat deze dus in feite buiten het gangbare significantieniveau van 5% valt.

Aangezien de analyses laten zien dat het interactie-effect voornamelijk voor respondenten met een inwonende partner significant is, is er een additionele analyse uitgevoerd. In deze analyse is een nieuwe dichotome partnervariabele aangemaakt met de waarden '0' (geen relatie of latrelatie) en '1' (samenwonend of getrouwd), waardoor er dus een onderscheid is ontstaan tussen gescheiden ouders zonder en met inwonende nieuwe partner. Uit de incremental F-test van deze analyse, welke is weergegeven in tabel 1 van de appendix, blijkt inderdaad dat het hebben van een inwonende partner de relatie tussen sociale participatie en levenstevredenheid significant doet afnemen in sterkte (R^2 change = ,00; F change = 9,44; $p = <,01$)($B = -,16$; $p = <,01$). Dit effect geldt voor zowel de totale, de mannelijke (R^2 change = ,00; F change = 6,18; $p <,05$) ($B = ,18$; $p <,05$) als de vrouwelijke populatie (R^2 change = ,00; F change = 6,12; $p <,05$)($B = -,18$; $p <,05$). Het hebben van een nieuwe, inwonende partner heeft dus een significant negatief effect op de relatie tussen sociale participatie en de levenstevredenheid.

Tabel 2. Regressie van sociale participatie levenstevredenheid voor totale, mannelijke en vrouwelijke steekproef, inclusief controle- en interactievariabelen

	Model 1						Model 2					
	Totaal (N = 4159)		Mannen (N = 1749)		Vrouwen (N = 2410)		Totaal (N = 4159)		Mannen (N = 1749)		Vrouwen (N = 2410)	
	B	SE	B	SE	B	SE	B	SE	B	SE	B	SE
Sociale participatie	,32***	,02	,34***	,03	,31***	,03	,34***	,03	,37***	,05	,35***	,04
Opleidingsniveau	,01	,01	,01	,02	,00	,01	,01	,01	,01	,02	,00	,01
Leeftijd	,00	,00	,01	,00	,00	,00	,00	,00	,01	,00	,00	,00
Conflict voor scheiding	-,01	,03	-,01	,04	-,03	,03	-,01	,03	-,01	,04	-,03	,03
Conflict na scheiding	-,08***	,01	-,09***	,01	-,07***	,01	-,08***	,01	-,09***	,01	-,07***	,01
Religieus	-,05	,04	-,06	,06	-,03	,05	-,04	,04	-,06	,06	-,03	,05
Werkuren	,01***	,00	,01***	,00	,02***	,00	,01***	,00	,01***	,00	,02***	,00
Verblijf kind: bij ex-partner	-,44***	,05	-,36***	,11	-,43**	,13	-,44***	,05	-,36***	,11	-,43**	,13
Verblijf kind: co-ouderschap	-,12 ^a	,05	-,18 ^a	,12	,00 ^a	,06	-,13**	,05	-,19	,12	-,01	,06
Nieuwe relatie: latrelatie	,32***	,04	,47***	,07	,22***	,06	,23	,17	,27	,27	,25	,22
Nieuwe relatie: samenwonend of getrouwd	,87*** ^b	,05	1,05*** ^b	,07	,76*** ^b	,06	1,30***	,18	1,53***	,26	1,30***	,24
Sociale participatie*latrelatie							,03	,05	,06	,08	-,01	,07
Sociale participatie*samenwonend of getrouwd							-,14* ^g	,05	-,15 ^h	,08	-,18* ⁱ	,08
R ²	,17		,21		,16		,17		,21		,16	

*** = $p < .001$; ** = $p < .01$; * = $p < .05$.

^a = verschil tussen co-ouderschap en uitwonend kind voor totale populatie significant ($p < .001$), ^b = verschil tussen co-ouderschap en uitwonend kind voor mannelijke populatie significant ($p < .01$), ^c = verschil tussen co-ouderschap en uitwonend kind voor vrouwelijke populatie significant ($p < .001$), ^d = verschil tussen latrelatie en samenwonend/getrouwd voor totale populatie significant ($p < .001$), ^e = verschil tussen latrelatie en samenwonend/getrouwd voor mannelijke populatie significant ($p < .001$), ^f = verschil tussen latrelatie en samenwonend/getrouwd voor vrouwelijke populatie significant ($p < .001$), ^g = verschil in sociale participatie*latrelatie en sociale participatie*samenwonend of getrouwd voor totale populatie significant ($p < .01$), ^h = verschil sociale participatie*latrelatie en sociale participatie*samenwonend of getrouwd voor mannelijke significant ($p < .05$), ⁱ = verschil sociale participatie*latrelatie en sociale participatie*samenwonend of getrouwd voor vrouwelijke populatie niet significant

Invloed sociale participatie op dagelijkse gemoedstoestand

Zoals in model 1 van tabel 3 is te zien, blijkt dat er ook een significante positieve relatie is tussen sociale participatie en de dagelijkse gemoedstoestand ($B = ,46$; $p < ,001$). Gescheiden ouders met een hoger niveau van sociale participatie rapporteren dus een positievere dagelijkse gemoedstoestand dan gescheiden ouders met een lager niveau van sociale participatie. De effectgrootte van deze relatie is $0,65$ ($0,46 / 2,22$ ($SD(Y)$) = $0,21$; $0,21 * 7 / SD(Y)$ = $0,65$), wat volgens de vuistregels van Cohen op een middelgroot effect duidt (Cohen, 1992). Dit effect is kleiner dan het effect van sociale participatie op levenstevredenheid. De losse sociale activiteiten die significant samenhangen met de dagelijkse gemoedstoestand zijn het beoefenen van een teamsport ($B = ,04$; $p < ,05$), het uitgaan naar een restaurant, café of feest ($B = ,16$; $p < ,001$), een uitstapje maken in de vrije natuur ($B = ,09$; $p < ,001$), het bezoeken van een evenement of attractiepark ($B = ,09$; $p < ,05$) en het doen van een culturele activiteit ($B = ,13$; $p < ,001$). De effecten van individueel sporten op de dagelijkse gemoedstoestand en het bezoeken van een hobbyvereniging op de dagelijkse gemoedstoestand zijn niet significant gebleken.

Voor het analyseren van het interactie-effect is wederom een incremental F-test uitgevoerd. Uit deze test blijkt dat er voor de totale steekproef geen bewijs wordt gevonden dat relatiestatus een significant effect heeft op de relatie tussen sociale participatie en de dagelijkse gemoedstoestand (R^2 change = $,00$; F change = $1,61$; $p = ,20$). Wanneer echter apart wordt gekeken naar de mannelijke en de vrouwelijke steekproef, wordt er wel een significant interactie-effect gevonden. Dit geldt niet voor de vrouwen (R^2 change = $,00$; F change = $,05$; $p = ,96$), maar wel voor de mannen (R^2 change = $,01$; F change = $5,17$; $p < ,01$). Het grote verschil in significantieniveau tussen gescheiden vaders en gescheiden moeders valt op.

De relatie tussen sociale participatie en de dagelijkse gemoedstoestand neemt alleen significant in sterkte af wanneer een gescheiden vader een nieuwe partner heeft gevonden met wie hij is gaan samenwonen of trouwen ($B = ,41$; $p < ,01$). Het hebben van een latrelatie heeft hierop geen significant effect. Merk op dat de referentiegroep in deze analyse de gescheiden vaders zonder nieuwe partners zijn. Wanneer dit wordt veranderd naar gescheiden vaders met een latrelatie, blijkt de interactievariabele *sociale participatie*samenwonend of getrouwd* eveneens significant ($B = -,16$; $p < ,01$). De significante invloed van partnerstatus voor mannen op het effect van sociale participatie wordt dus vooral verklaard door samenwonenden en getrouwd, en niet door mannen met een latrelatie.

Aangezien de analyse laat zien dat het interactie-effect voornamelijk voor mannen met een inwonende partner significant is, is er een additionele analyse uitgevoerd. In deze analyse

is wederom gebruik gemaakt van de nieuwe, dichotome partnervariabele waarin een onderscheid is gemaakt tussen gescheiden ouders zonder inwonende nieuwe partner en gescheiden ouders met een inwonende nieuwe partner. Uit de incremental F-test van deze analyse blijkt inderdaad dat het hebben van een inwonende partner de relatie tussen sociale participatie en de dagelijkse gemoedstoestand significant doet afnemen in sterkte (R^2 change = ,01; $p < ,05$)($B = -,181$; $p < ,05$). Voor de mannelijke steekproef werd een vergelijkbaar, sterker en signifikanter (R^2 change = ,01; $p < ,001$)($B = -,435$; $p < ,001$) effect gevonden. Voor de vrouwelijke steekproef bleek de relatie tussen sociale participatie en de dagelijkse gemoedstoestand niet beïnvloed te worden door het hebben van een inwonende nieuwe partner (R^2 change = ,00; F change = ,06; $p = ,80$).

Controlevariabelen

Uit de analyses is ook gebleken dat een aantal controlevariabelen een significante invloed heeft op het welzijn van gescheiden ouders. Een conflict met de ex-partner ná de scheiding heeft in alle gevallen een negatieve invloed op zowel de levenstevredenheid als de dagelijkse gemoedstoestand van gescheiden ouders.

Verder draagt een hoger aantal werkuren per week positief bij aan beide vormen van mentaal welzijn. Ook dit is voor zowel de totale, de mannelijke als de vrouwelijke steekproef het geval. Een hogere arbeidsparticipatie van gescheiden ouders lijkt dus samen te gaan met een beter welzijn.

Ook lijkt een inwonend kind flink bij te dragen aan het welzijn van gescheiden ouders. Immers, wanneer het kind na een scheiding bij de ex-partner komt te wonen, heeft dit een zeer significant negatief effect op zowel de levenstevredenheid als de dagelijkse gemoedstoestand van gescheiden ouders. Dit effect is voor vrouwen het sterkst, al vormen vrouwelijke gescheiden ouders zonder inwonend kind in dit onderzoek een erg kleine groep. Een co-ouderschap heeft ook een negatieve invloed op het welzijn van gescheiden ouders, al is het negatieve effect hiervan op welzijn een stuk kleiner dan wanneer het kind het grootste gedeelte van zijn of haar tijd bij de ex-partner woont.

Tot slot heeft een nieuwe partner in alle gevallen een significant positieve invloed op het welzijn van gescheiden ouders. Het soort relatie maakt uit: een nieuwe partner met wie een persoon samenwoont of is getrouwd draagt sterker bij aan het welzijn dan een nieuwe partner met wie iemand een latrelatie heeft.

Tabel 3. Regressie van sociale participatie op dagelijkse gemoedstoestand voor totale, mannelijke en vrouwelijke steekproef, inclusief controle- en interactievariabelen

	Model 1						Model 2					
	Totaal		Mannen		Vrouwen		Totaal		Mannen		Vrouwen	
	(N = 4159)		(N = 1749)		(N = 2410)		(N = 4159)		(N = 1749)		(N = 2410)	
	B	SE	B	SE	B	SE	B	SE	B	SE	B	SE
Sociale participatie	,46***	,04	,55***	,06	,40***	,06	,50***	,06	,66***	,08	,42***	,08
Opleidingsniveau	,01	,02	,00	,03	-,02	,03	,01	,02	,00	,03	-,02	,03
Leeftijd	,02***	,01	,03**	,01	,02*	,01	,02***	,01	,03***	,01	,02*	,01
Conflict voor scheiding	-,02	,05	,10	,07	-,10	,06	-,02	,05	,10	,07	-,10	,06
Conflict na scheiding	-,10***	,01	-,13***	,02	-,08***	,02	-,10***	,01	-,13***	,02	-,08***	,02
Religieus	-,04	,07	,02	,11	-,06	,09	-,04	,07	,02	,11	-,06	,09
Werkuren	,02***	,00	,01*	,00	,03***	,00	,02***	,00	,01*	,00	,03***	,00
Verblijf kind: bij ex-partner	-,56***	,09	-,49*	,20	-,80***	,22	-,56***	,09	-,49*	,20	-,80***	,22
Verblijf kind: co-ouderschap	-,39*** ^a	,09	-,48 ^b	,21	-,26 ^c	,11	-,40***	,09	-,50*	,21	-,26*	,11
Nieuwe relatie: latrelatie	,51***	,08	,78***	,12	,34**	,10	,48	,30	,75	,48	,44	,39
Nieuwe relatie: samenwonend of getrouwd	,96*** ^d	,09	1,38*** ^e	,13	,68*** ^f	,11	1,46***	,31	2,72***	,46	,78	,43
Sociale participatie*latrelatie							,01	,09	,00	,14	-,03	,12
Sociale participatie*samenwonend of getrouwd							-,16 ^g	,10	-,41*** ^h	,14	-,03 ⁱ	,14
R ²	,10		,13		,09		,10		,13		,09	

*** = $p < .001$; ** = $p < .01$; * = $p < .05$.

^a = verschil tussen co-ouderschap en uitwonend kind niet significant, ^b = verschil tussen co-ouderschap en uitwonend kind niet significant, ^c = verschil tussen co-ouderschap en uitwonend kind significant ($p < .05$), ^d = verschil tussen latrelatie en samenwonend/getrouwd significant ($p < .001$), ^e = verschil tussen latrelatie en samenwonend/getrouwd significant ($p < .001$), ^f = verschil tussen latrelatie en samenwonend/getrouwd significant ($p < .01$), ^g = verschil in interactie sociale participatie*latrelatie en sociale participatie*samenwonend of getrouwd niet significant, ^h = verschil sociale participatie*latrelatie en sociale participatie*samenwonend of getrouwd significant ($p < .01$), ⁱ = verschil sociale participatie*latrelatie en sociale participatie*samenwonend of getrouwd niet significant.

Tabel 4. Regressie van losse indicatoren sociale participatie op levenstevredenheid & dagelijkse gemoedstoestand voor totale, mannelijke en vrouwelijke steekproef, inclusief controlevariabelen

	Levenstevredenheid						Dagelijkse gemoedstoestand					
	Totaal		Mannen		Vrouwen		Totaal		Mannen		Vrouwen	
	(N = 4159)		(N = 1749)		(N = 2410)		(N = 4159)		(N = 1749)		(N = 2410)	
	B	SE	B	SE	B	SE	B	SE	B	SE	B	SE
Beoefenen teamsport	,04***	,01	,06***	,01	,02	,01	,04*	,02	,09***	,02	,00	,02
Individueel sporten	,00	,01	-,01	,01	,00	,01	,01	,01	-,02	,02	,03**	,02
Uitgaan (restaurant, café of feest)	,13***	,02	,13***	,02	,13***	,02	,16***	,03	,18***	,04	,13**	,04
Uitstapje maken in vrije natuur	,06***	,01	,05**	,02	,07***	,02	,09***	,02	,09**	,03	,09**	,03
Bezoeken van evenement of attractiepark	,05*	,02	,05	,03	,07*	,03	,09*	,04	,10	,06	,11*	,05
Culturele activiteit doen	,07***	,02	,08**	,03	,07	,03	,13***	,04	,19***	,05	,06	,05
Naar hobbyvereniging gaan	,02	,01	,03	,02	,02	,02	,02	,02	,00	,04	,04	,03
Opleidingsniveau	,01	,01	,01	,02	,00	,01	,00	,02	,00	,03	-,02	,03
Leeftijd	,00	,00	,01	,00	,00	,00	,02***	,01	,02**	,01	,02*	,01
Conflict voor scheiding	-,02	,03	-,01	,04	-,03	,03	-,03	,05	,09	,07	-,10	,06
Conflict na scheiding	-,07***	,01	-,09***	,01	-,06***	,01	-,10***	,01	-,13***	,02	-,08***	,02
Religieus	-,04	,04	-,05	,06	-,03	,05	-,02	,07	,05	,11	-,04	,09
Werkuren	,01***	,00	,01***	,00	,02***	,00	,02***	,00	,01	,00	,03***	,00
Verblijf kind: bij ex-partner	,43***	,05	,38***	,11	,43***	,13	,54***	,09	,54**	,20	,80***	,22
Verblijf kind: co-ouderschap	,31***	,05	,17**	,07	,42***	,13	,15	,09	-,01	,12	,53*	,24
Nieuwe relatie: latrelatie	,29***	,04	,43***	,07	,19***	,06	,46***	,08	,68***	,12	,31**	,10
Nieuwe relatie: samenwonend of getrouwd	,82***	,05	,99***	,07	,72***	,06	,90***	,09	1,28***	,13	,64***	,11
R ²	,18		,22		,17		,10		,14		,09	

*** = $p < .001$; ** = $p < .01$; * = $p < .05$.

Conclusie

Dit onderzoek heeft geprobeerd bij te dragen aan de literatuur over de relatie tussen sociale participatie en welzijn door zich specifiek te focussen op gescheiden ouders. Aangezien dit een groeiende groep is met over het algemeen een lager welzijn dan gemiddeld (Kalmijn, 2010; Gray et al., 2011), is het van belang dat de relatie tussen sociale participatie en welzijn juist voor deze groep wordt onderzocht. Sociale participatie kan voor deze groep namelijk uitkomst bieden. Op basis van de resultaten van het onderzoek worden meerdere conclusies getrokken.

Ten eerste blijkt dat sociale participatie significant samenhangt met het welzijn van gescheiden ouders, ook wanneer dit gecontroleerd wordt voor opleidingsniveau, leeftijd, conflict voor of na scheiding en de woonstatus van het kind. Dit effect is met name voor de levenstevredenheid van gescheiden ouders erg sterk. De eerste hypothese wordt dus bevestigd, en de relatie die in de literatuur wordt gevonden voor andere populaties (bijv: Hyypä & Mäki, 2003; Helliwell & Putnam, 2004; Lee et al., 2008) blijkt ook voor gescheiden ouders een rol te spelen. Sociale participatie kan voor gescheiden ouders dus een geschikte manier zijn om de daling in welzijn hun scheiding te compenseren. Het soort sociale participatie maakt daarbij echter wel uit. Immers, sommige onderdelen van sociale participatie hebben geen invloed op welzijn, of hebben dat alleen onder bepaalde voorwaarden. Zo is het effect van het uitgaan naar een restaurant, café of feest op welzijn erg sterk, terwijl het bezoeken van een hobbyvereniging geen invloed heeft op welzijn. Bovendien is het beoefenen van een teamsport alleen voor mannen van belang voor hun welzijn. Een verklaring hiervoor kan zijn dat de participatie van vrouwen in teamsporten relatief laag is.

Ten tweede wordt er geen algeheel sluitend bewijs gevonden dat het effect van sociale participatie op welzijn beïnvloed wordt door het hebben van een nieuwe partner. De tweede hypothese wordt dus slechts gedeeltelijk bevestigd, aangezien het soort partnerschap van groot belang is. Alleen wanneer gescheiden ouders een inwonende nieuwe partner hebben neemt het effect van sociale participatie op welzijn af. Dit kan dus betekenen dat, naarmate een relatie hechter wordt, de voordelen van het hebben van een partner op welzijn steeds meer de voordelen van sociale participatie op welzijn kunnen compenseren. Dit komt overeen met resultaten van Brown (2000), Dush & Amato (2005) en Soons & Liefbroer (2008), waarin werd gesteld dat het effect van een relatie op welzijn toeneemt naarmate deze relatie hechter wordt. Waar eerder onderzoek laat zien dat de relatie tussen sociale participatie en welzijn beïnvloed

kan worden door pensioen en leeftijd (bijv: Harlow & Cantor, 1996; Moen & Fields, 2002; Van Willigen, 2000, Lee et al., 2008), laat het huidige onderzoek zien dat partnerschap in een bepaalde vorm dus ook een compenserend mechanisme kan zijn. Dit lijkt met name door de sociale winsten te komen van partnerschap, die het grootst zijn wanneer een persoon met zijn of haar partner in hetzelfde huis woont. Bovendien lijkt het erop dat dit effect voor mannen sterker is dan voor vrouwen. Immers, zowel voor levenstevredenheid als de dagelijkse gemoedstoestand blijkt dat het effect van sociale participatie daarop afneemt wanneer een gescheiden vader een nieuwe, inwonende partner heeft. Voor gescheiden moeders is dit alleen bij de levenstevredenheid het geval. Een verklaring voor dit verschil kan zijn dat gescheiden moeders veel vaker een inwonend kind hebben dan gescheiden vaders, en dat het krijgen van een nieuwe inwonende partner voor gescheiden moeders dus veel minder vaak het verschil maakt tussen het wel of niet hebben van een huisgenoot. Bij gescheiden vaders is dit wel het geval. Deze hebben immers veel minder vaak een inwonend kind en wonen, mits zij geen inwonende nieuwe partner hebben, dus waarschijnlijk veel vaker alleen. Het feit dat het effect van een inwonende partner op de relatie tussen sociale participatie verschilt tussen mannen en vrouwen is vergelijkbaar met eerdere bevindingen waarin werd gesteld dat het effect van een sociaal netwerk op het welzijn sterker is voor mannen dan voor vrouwen (Marks, 1996; Dykstra & De Jong-Gierveld, 2004).

Toekomstig onderzoek zou zich meer kunnen richten op de causaliteit in de relatie tussen sociale participatie en welzijn. Dit onderzoek heeft hierin te weinig inzicht kunnen bieden, aangezien het slechts beperkt was tot de eerste wave van de NFN-survey. Longitudinaal onderzoek met meerdere waves zou geschikter zijn in het vaststellen van een causale relatie tussen sociale participatie en welzijn. Immers, ondanks dat er een sterke samenhang is gevonden tussen de onafhankelijke en de afhankelijke variabele, blijven de mechanismen die voor deze relatie zorgen namelijk onduidelijk. Dit komt overeen met conclusies van eerdere onderzoeken (bijv: Golding, 2011; Wallace & Pichler, 2009 & Lee et al., 2008), waarin de mechanismen die voor de relatie tussen sociale participatie en welzijn zorgen eveneens niet met zekerheid konden worden vastgesteld, waardoor de causaliteit dus onzeker bleef.

Toekomstig onderzoek zou zich ook meer kunnen richten op het onderscheid tussen mensen die gescheiden zijn en mensen die nooit gescheiden zijn. Hoewel er in dit onderzoek specifiek is gefocust op een eventueel verschil in effect na het krijgen van een nieuwe partner, blijft het onduidelijk of het effect van sociale participatie op welzijn voor gescheiden ouders daadwerkelijk significant sterker is dan het effect van sociale participatie op het welzijn van ouders die nooit zijn gescheiden.

Al met al lijkt vooral dat sociale contacten cruciaal zijn voor het welzijn van gescheiden ouders. Deze sociale contacten kunnen via vele manieren worden behaald, maar uit dit onderzoek blijkt dat dit zowel via een hogere sociale participatie als een nieuwe, inwonende partner mogelijk is.

Referenties

- Adams, S. J. (2002). Educational attainment and health: Evidence from a sample of older adults. *Education Economics*, 10(1), 97-109.
- Albanesi, C., Cicognani, E., & Zani, B. (2007). Sense of community, civic engagement and social well-being in Italian adolescents. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 17(5), 387-406.
- Amato, P. R. (2000). The consequences of divorce for adults and children. *Journal of marriage and family*, 62(4), 1269-1287.
- Amato, P. R. (2010). Research on divorce: Continuing trends and new developments. *Journal of marriage and family*, 72(3), 650-666.
- Barker, C., & Martin, B. (2011). Participation: The happiness connection. *Journal of Public Deliberation*, 7(1), 9.
- Bijl, R., Boelhouwer, J., & Wennekers, A. (2017). *De sociale staat van Nederland 2017*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Bowen, G. L., Martin, J. A., Mancini, J. A., & Nelson, J. P. (2001). Civic engagement and sense of community in the military. *Journal of Community Practice*, 9(2), 71-93.
- Bradburn, N. M. 1969. *The structure of psychological well-being*. Chicago, IL: Aldine
- Broese van Groenou, M. (2006). Sociale participatie van 55-64 jarigen: is de huidige generatie sociaal actiever dan de vorige? *Tijdschrift Gerontologie en Geriatrie*, 37(6), 275-282.
- Brown, S. L. (2000). The effect of union type on psychological well-being: Depression among cohabitators versus marrieds. *Journal of Health and Social Behavior*, 41, 241-255.
- Cantor, N., & Sanderson, C. A. (2003). 12 life task participation and well-being: The importance of taking part in daily life. *Well-being: Foundations of hedonic psychology*, 230.
- CBS (2020). *Huwen en partnerschapsregistraties; kerncijfers*. Geraadpleegd van <https://opendata.cbs.nl/statline/?dl=1FD20#CBS/nl/dataset/37772ned/table>
- Cicognani, E., Mazzoni, D., Albanesi, C., & Zani, B. (2015). Sense of community and empowerment among young people: Understanding pathways from civic participation to social well-being. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 26(1), 24-44.

- Cicognani, E., Pirini, C., Keyes, C., Joshanloo, M., Rostami, R., & Nosratabadi, M. (2008). Social participation, sense of community and social well being: A study on American, Italian and Iranian university students. *Social Indicators Research*, 89(1), 97-112.
- Cohen, J. (1992). A power primer. *Psychological bulletin*, 112(1), 155.
- Collins Jr, J. R., Valerius, L., King, T. C., & Graham, A. P. (2001). The relationship between college students' self-esteem and the frequency and importance of their participation in recreational activities. *Recreational Sports Journal*, 25(2), 38-47.
- Cronbach, L. J. 1951. Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika* 16:297–334.
- Dalemans, R. J. P., De Witte, L. P., Wade, D. T., & Van den Heuvel, W. J. A. (2008). A description of social participation in working-age persons with aphasia: a review of the literature. *Aphasiology*, 22(10), 1071.
- De Leeuw, E., & De Heer, W. (2002). Trends in household survey nonresponse: A longitudinal and international comparison. *Survey nonresponse*, 41, 41-54.
- Diener, E., Emmons, R.A., Larsen, R.J., & Griffin, S. (1985). The Satisfaction With Life Scale. *Journal of Personality Assessment*, 49, 71–75
- Douglas, H., Georgiou, A., & Westbrook, J. (2017). Social participation as an indicator of successful aging: an overview of concepts and their associations with health. *Australian Health Review*, 41(4), 455-462.
- Dush, C. M. K., & Amato, P. R. (2005). Consequences of relationship status and quality for subjective well-being. *Journal of Social and Personal Relationships*, 22(5), 607-627.
- Dykstra, P. A., & de Jong Gierveld, J. (2004). Gender and marital-history differences in emotional and social loneliness among Dutch older adults. *Canadian Journal on Aging/La revue canadienne du vieillissement*, 23(2), 141-155.
- Felmlee, D. H. (2001). No couple is an island: A social network perspective on dyadic stability. *Social Forces*, 79(4), 1259-1287.
- Fiorillo, D., Lavadera, G. L., & Nappo, N. (2017). Social participation and self-rated psychological health: A longitudinal study on BHPS. *SSM-population health*, 3, 266-274.
- Flanagan, C., & Bundick, M. (2011). Civic engagement and psychosocial well-being in college students. *Liberal Education*, 97(2), 20-27.
- Flanagan, C., & Levine, P. (2010). Civic engagement and the transition to adulthood. *The future of children*, 159-179.
- Gilmour, H. (2012). Social participation and the health and well-being of Canadian seniors. *Health reports*, 23(4), 23-32.
- Golding, B. (2011). Older Men's Wellbeing Through Community Participation in Australia. *International Journal of Men's Health*, 10(1).
- Gray, M., De Vaus, D., Qu, L., & Stanton, D. (2011). Divorce and the wellbeing of older Australians. *Ageing & Society*, 31(3), 475-498.
- Growiec, J., & Growiec, K. (2010). Social capital, well-being, and earnings: Theory and evidence from Poland. *European Societies*, 12(2), 231-255.

- Harbers, M. M., & Hoeymans, N. (2013) *Gezondheid en maatschappelijke participatie*. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu.
- Harlow, R. E., & Cantor, N. (1996). Still participating after all these years: A study of life task participation in later life. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71(6), 1235.
- Heaney, C. A., & Israel, B. A. (2008). Social networks and social support. *Health behavior and health education: Theory, research, and practice*, 4, 189-210.
- Helliwell, J. (2006). Well-Being, Social Capital and Public Policy: What's New? *The Economic Journal*, 116(510), C34-C45.
- Helliwell, J. F., & Putnam, R. D. (2004). The social context of well-being. *Philosophical Transactions of the Royal Society of London. Series B: Biological Sciences*, 359(1449), 1435-1446.
- House, J. S., Umberson, D., & Landis, K. (1988). Structures and processes of social support. *Annual Review of Sociology*, 14, 293-318.
- Hsu, H. C., & Chang, W. C. (2015). Social connections and happiness among the elder population of Taiwan. *Aging & mental health*, 19(12), 1131-1137.
- Hyypä, M. T., & Mäki, J. (2003). Social participation and health in a community rich in stock of social capital. *Health education research*, 18(6), 770-779.
- Kalmijn, M. (2010). Country differences in the effects of divorce on well-being: The role of norms, support, and selectivity. *European Sociological Review*, 26(4), 475-490.
- Kalmijn, M., & van Groenou, M. B. (2005). Differential effects of divorce on social integration. *Journal of Social and Personal Relationships*, 22(4), 455-476.
- Kawachi, I., & Berkman, L. (2000). Social cohesion, social capital, and health. *Social epidemiology*, 174(7).
- Kong, F., You, X. (2013). Loneliness and Self-Esteem as Mediators Between Social Support and Life Satisfaction in Late Adolescence. *Soc Indic Res* 110, 271-279
- Kutek, S. M., Turnbull, D., & Fairweather-Schmidt, A. K. (2011). Rural men's subjective well-being and the role of social support and sense of community: Evidence for the potential benefit of enhancing informal networks. *Australian Journal of Rural Health*, 19(1), 20-26.
- Lee, H. Y., Jang, S. N., Lee, S., Cho, S. I., & Park, E. O. (2008). The relationship between social participation and self-rated health by sex and age: a cross-sectional survey. *International journal of nursing studies*, 45(7), 1042-1054.
- Levasseur, M., Richard, L., Gauvin, L., & Raymond, É. (2010). Inventory and analysis of definitions of social participation found in the aging literature: Proposed taxonomy of social activities. *Social science & medicine*, 71(12), 2141-2149.
- Levitt, M. J., Weber, R. A., & Clark, M. C. (1986). Social network relationships as sources of maternal support and well-being. *Developmental Psychology*, 22(3), 310.
- Maier, H., & Klumb, P. L. (2005). Social participation and survival at older ages: is the effect driven by activity content or context. *European Journal of Ageing*, 2, 31e39

- Marks, N. F. (1996). Flying solo at midlife: Gender, marital status, and psychological well-being. *Journal of Marriage and the Family*, 917-932.
- McGee, R., & Williams, S. (2000). Does low self-esteem predict health compromising behaviours among adolescents?. *Journal of adolescence*, 23(5), 569-582.
- McGee, R., Williams, S., Howden-Chapman, P., Martin, J., & Kawachi, I. (2006). Participation in clubs and groups from childhood to adolescence and its effects on attachment and self-esteem. *Journal of adolescence*, 29(1), 1-17.
- McMillan, D. W., & Chavis, D. M. (1986). Sense of community: A definition and theory. *Journal of community psychology*, 14(1), 6-23.
- Moen, P., & Fields, V. (2002). Midcourse in the United States: Does unpaid community participation replace paid work?. *Ageing International*, 27(3), 21-48.
- Moscardino, U., Scrimin, S., Capello, F., & Altoè, G. (2010). Social support, sense of community, collectivistic values, and depressive symptoms in adolescent survivors of the 2004 Beslan terrorist attack. *Social Science & Medicine*, 70(1), 27-34.
- Neff, K. D. (2011). Self-compassion, self-esteem, and well-being. *Social and personality psychology compass*, 5(1), 1-12.
- Noppe, J., Vanderleyden, L., & Callens, M. (2011) *DE SOCIALE STAAT VAN VLAANDEREN 2011*. Brussel: Josée Lemaître.
- Pavot, W., Diener, E. (1993) *Psychological Assessment* 5, 164
- Phillips, D. L. (1967). Social participation and happiness. *American Journal of sociology*, 72(5), 479-488.
- Poortman, A., Van der Lippe, T., & Boele-Woelki, K. (2014). Codebook of the survey New Families in the Netherlands (NFN). First wave. Utrecht, the Netherlands: Utrecht University
- Portela, M., Neira, I. & Salinas-Jiménez, M.M. (2013). Social Capital and Subjective Wellbeing in Europe: A New Approach on Social Capital. *Soc Indic Res*, 493–511
- Putnam, R. D. (2000). Bowling alone: America's declining social capital. In *Culture and politics* (pp. 223-234). Palgrave Macmillan, New York.
- Ruiter, S. (2008). Association in context and association as context: causes and consequences of voluntary association involvement. Nijmegen: ICS-dissertation.
- Schmeets, H. (2014). *Verschillen in sociale samenhang en welzijn tussen provincies*. Den Haag/Heerlen: Centraal Bureau voor de Statistiek.
- Siahpush, M., Borland, R., Taylor, J., Singh, G. K., Ansari, Z., & Serraglio, A. (2006). The association of smoking with perception of income inequality, relative material well-being, and social capital. *Social science & medicine*, 63(11), 2801-2812.
- Simon, R. W. (2002). Revisiting the relationships among gender, marital status, and mental health. *American journal of sociology*, 107(4), 1065-1096.
- Soons, J. P., & Kalmijn, M. (2009). Is marriage more than cohabitation? Well-being differences in 30 European countries. *Journal of Marriage and Family*, 71(5), 1141-1157.

- Soons, J. P., & Liefbroer, A. C. (2008). Together is better? Effects of relationship status and resources on young adults' well-being. *Journal of Social and Personal Relationships*, 25(4), 603-624.
- Stack, S., & Eshleman, J. R. (1998). Marital status and happiness: A 17-nation study. *Journal of Marriage and the Family*, 527-536.
- Stroebe, W., Stroebe, M., Abakoumkin, G., & Schut, H. (1996). The role of loneliness and social support in adjustment to loss: a test of attachment versus stress theory. *Journal of personality and social psychology*, 70(6), 1241.
- Stolle, D. (1998). Bowling together, bowling alone: The development of generalized trust in voluntary associations. *Political psychology*, 497-525.
- Sundquist, K., Lindström, M., Malmström, M., Johansson, S. E., & Sundquist, J. (2004). Social participation and coronary heart disease: a follow-up study of 6900 women and men in Sweden. *Social Science & Medicine*, 58(3), 615-622.
- Symoens, S., Colman, E., & Bracke, P. (2014). Divorce, conflict, and mental health: How the quality of intimate relationships is linked to post-divorce well-being. *Journal of Applied Social Psychology*, 44(3), 220-233.
- Talò, C., Mannarini, T., & Rochira, A. (2014). Sense of community and community participation: A meta-analytic review. *Social indicators research*, 117(1), 1-28.
- Umberson, D., Chen, M. D., House, J. S., Hopkins, K., & Slaten, E. (1996). The effect of social relationships on psychological well-being: Are men and women really so different?. *American sociological review*, 837-857.
- Van der Meer, T., Scheepers, P., & Te Grotenhuis, M. (2008). Does the state affect the informal connections between its citizens? New institutionalist explanations of social participation in everyday life. *Social capital in Europe: similarity of countries and diversity of people*, 41-72.
- Van Willigen, M. (2000). Differential benefits of volunteering across the life course. *The Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 55(5), S308-S318.
- Vieno, A., Santinello, M., Pastore, M., & Perkins, D. D. (2007). Social support, sense of community in school, and self-efficacy as resources during early adolescence: an integrative model. *American journal of community psychology*, 39(1-2), 177-190.
- Viswanath, K., Randolph Steele, W., & Finnegan Jr, J. R. (2006). Social capital and health: civic engagement, community size, and recall of health messages. *American Journal of Public Health*, 96(8), 1456-1461.
- Wallace, C., & Pichler, F. (2009). More participation, happier society? A comparative study of civil society and the quality of life. *Social indicators research*, 93(2), 255-274.
- Wennekers, A., Boelhouwer, J., Van Campen, C., & Kullberg, J. (2019) *De sociale staat van Nederland 2019*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.
- Williams, D. G. (1988). Gender, marriage, and psychosocial well-being. *Journal of Family Issues*, 9(4), 452-468.
- Yates, M., & Youniss, J. (1996). A developmental perspective on community service in adolescence. *Social Development*, 5, 85-111.

Appendix

Tabel 1. Regressie van sociale participatie op levenstevredenheid voor totale, mannelijke en vrouwelijke steekproef, inclusief controle- en interactievariabelen (andere referenties)

	Model 1						Model 2					
	Totaal (N = 4159)		Mannen (N = 1749)		Vrouwen (N = 2410)		Totaal (N = 4159)		Mannen (N = 1749)		Vrouwen (N = 2410)	
	B	SE	B	SE	B	SE	B	SE	B	SE	B	SE
Sociale participatie	,32***	,02	,35***	,03	,31***	,03	,36***	,03	,40***	,04	,35***	,03
Opleidingsniveau	,01	,01	,02	,02	,00	,01	,01	,01	,02	,02	,00	,01
Leeftijd	,00	,00	,00	,00	-,00	,00	,00	,00	,01	,00	,00	,00
Conflict voor scheiding	-,02	,03	-,01	,04	-,04	,03	-,02	,03	-,01	,04	-,04	,03
Conflict na scheiding	-,07***	,01	-,08***	,01	-,06***	,01	-,07***	,01	-,08***	,01	-,06***	,01
Religieus	-,04	,04	-,07	,06	-,03	,05	-,04	,04	-,07	,06	-,03	,05
Werkuren	,01***	,00	,01***	,00	,02***	,00	,01***	,00	,01***	,00	,02***	,00
Verblijf kind: bij ex-partner	,42***	,05	,35**	,11	,41***	,13	,42***	,05	,35**	,11	,40***	,13
Verblijf kind: co-ouderschap	,33***	,05	,18**	,07	,43***	,13	,32***	,05	,17**	,07	,42**	,13
Nieuwe relatie: inwonende partner (ref: geen inwonende partner)	,74***	,04	,84***	,07	,68***	,06	1,24***	,17	1,43***	,25	1,22***	,23
Sociale participatie*inwonende partner							-,16**	,05	-,18*	,07	-,18*	,07
R ²	,16		,21		,16		,16		,21		,16	

*** = $p < .001$; ** = $p < .01$; * = $p < .05$.

Tabel 2. Regressie van sociale participatie op dagelijkse gemoedstoestand voor totale, mannelijke en vrouwelijke steekproef, inclusief controle- en interactievariabelen (andere referenties)

	Model 1						Model 2					
	Totaal (N = 4159)		Mannen (N = 1749)		Vrouwen (N = 2410)		Totaal (N = 4159)		Mannen (N = 1749)		Vrouwen (N = 2410)	
	B	SE	B	SE	B	SE	B	SE	B	SE	B	SE
Sociale participatie	,47***	,04	,56***	,06	,41***	,06	,52***	,05	,24*	,11	,42***	,06
Opleidingsniveau	,01	,02	,02	,03	-,02	,03	,01	,02	,01	,03	-,02	,03
Leeftijd	,02***	,01	,02**	,01	,02*	,01	,02***	,01	,02**	,01	,02*	,01
Conflict voor scheiding	-,03	,05	,08	,08	-,10	,06	-,03	,05	,08	,08	-,10	,06
Conflict na scheiding	-,09***	,01	-,11***	,02	-,08***	,02	-,09***	,01	-,12***	,02	-,08***	,02
Religieus	-,04	,07	,01	,11	-,06	,09	-,04	,07	,02	,11	-,06	,09
Werkuren	,02***	,00	,01**	,00	,03***	,00	,02***	,00	,01**	,00	,03***	,00
Verblijf kind: bij ex-partner	,53***	,09	,48*	,20	,77***	,22	,53***	,09	,48*	,20	,77***	,22
Verblijf kind: co-ouderschap	,18	,09	,01	,12	,54*	,24	,17	,09	-,01	,12	,54*	,24
Nieuwe relatie: inwonende partner (ref: geen inwonende partner)	,76***	,08	-1,04***	,12	,55***	,10	1,33***	,30	-2,47***	,44	,65	,41
Sociale participatie*inwonende partner							-,18*	,09	,44***	,13	-,03	,13
R ²	,09		,11		,08		,11		,21		,08	

*** = $p < .001$; ** = $p < .01$; * = $p < .05$.